

УДК 343.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2024-4.8>

О. П. Рябчинська, доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедрою кримінального права, процесу
та криміналістики
Класичного приватного університету

Е. Г. Стоматов, кандидат юридичних наук, доцент,
суддя Комунарського районного суду м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄСПЛ В ПРОЦЕСІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОСЯГАНЬ НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ ОСОБИ

Статтю присвячено з'ясування питання яким чином практика Європейського суду з прав людини (правові позиції, підходи до інтерпретації), що формує концепти «поваги до приватного життя» та «поваги до сімейного життя» може впливати на обсяг кримінально-правової охорони цих цінностей в Кримінальному кодексі України, та чи доцільно визнавати рішення ЄСПЛ, в яких констатовано наявність порушення ст. 8 Європейської конвенції Україною показником ефективності чи неефективності застосування кримінально-правових норм.

Зазначено, що характер конкретного рішення ЄСПЛ проти України та вказаний в ньому безпосередньо спосіб виконання такого рішення і визначає, крім визнання порушення статті 8 Європейської конвенції, наявність певної системної проблеми в виконанні позитивного та негативного обов'язків держави щодо належної охорони та захисту права на приватне (особисте та сімейне) життя в Україні. І якраз такий спосіб виконання рішення ЄСПЛ проти України як вжиття заходів загального характеру, спрямованих на усунення підстави для надходження до Європейського суду аналогічних заяв проти України у майбутньому (ч. 1 ст. 1. Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини») і спрямований на вдосконалення охорони відповідного права в державі (чи то цивільно-правової, чи то конституційної, кримінальної та іншої). Аналіз ст. 18, 19 цього дозволяє визнати з перелічених в них форм застосування практики ЄСПЛ при кримінально-правовій кваліфікації лише таку форму як посилання на текст Конвенції та практику (рішення) Суду (ст. 18) в судовому рішенні. В процесі дослідження проаналізовано більше 50 вироків, постановлених в провадженнях цієї категорії справ на предмет посилання на конкретні рішення ЄСПЛ в процесі кримінально-правової кваліфікації та зроблено висновок, що посилання на окремі рішення ЄСПЛ в цій категорії кримінальних проваджень використовувалося здебільшого не для обґрунтування кримінально-правової кваліфікації, а в контексті оцінки доказів чи обґрунтування пропорційності призначеного покарання тяжкості правопорушення. Зроблено висновок, що рішення ЄСПЛ, в яких сформовані правові позиції тлумачення положень ст. 8 Європейської конвенції, що в сукупності визначають концепти «поваги до приватного життя» та «поваги до сімейного життя» впливає на обсяг кримінально-правової охорони цих цінностей в Кримінальному кодексі України опосередковано, відтак наявність таких рішень проти України не визначає безпосередньо ефективність кримінально-правових норм.

Ключові слова: приватне та сімейне життя, Європейський суд з прав людини, кримінально-правова охорона, конфіденційна інформація, персональні дані, недоторканність житла, таємниця кореспонденції, кримінальна відповідальність, кримінально-правова кваліфікація, кримінальне правопорушення.

O. P. Riabchynska, E. H. Stomатов. Peculiarities of applying ECHR case law within criminal legal qualification of privacy violations

The article is devoted to the question of how the case law of the European Court of Human Rights (legal positions, approaches to interpretation) which forms the concepts of “respect for private life” and “respect for family life” may affect the scope of criminal law protection of these values in the Criminal Code of Ukraine, and whether it is advisable to recognize the ECHR judgments which state that there is a violation of Article 8 of the European Convention by Ukraine as an indicator of the effectiveness or ineffectiveness of the application of criminal law provisions. It is noted that the nature of a particular judgment of the ECHR against Ukraine and the method of enforcement of such a judgment specified therein directly determine, in addition to recognizing a violation of Article 8 of the European Convention, the existence of a certain systemic problem in the fulfillment of the positive and negative obligations of the State to properly protect and defend the right to private (personal and family) life in Ukraine. And it is precisely this way of executing the ECHR judgment against Ukraine as taking measures of a general nature aimed at eliminating the grounds for similar applications against Ukraine to be submitted to the European Court in the future (part 1 of Article 1. of the Law of Ukraine “On the Execution of Judgments and Application of the Case Law of the European Court of Human Rights”) and is aimed at improving the protection of the relevant right in the state (whether civil, constitutional, criminal or other). The analysis of Articles 18 and 19 of this Law allows us to recognize only such form of application of the ECHR practice in criminal law qualification as a reference to the text of the Convention and the Court's practice (judgment)

(Article 18) in a court decision. In the course of the study, the author analyzed more than 50 judgments delivered in this category of cases for references to specific ECHR judgments in the process of criminal legal qualification and concluded that references to certain ECHR judgments in this category of criminal proceedings were mostly used not to substantiate criminal legal qualification, but in the context of evidence assessment or substantiation of the proportionality of the sentence to the gravity of the offense. The author concludes that the ECHR judgments which formulate legal positions on the interpretation of the provisions of Article 8 of the European Convention, which together define the concepts of "respect for private life" and "respect for family life", have an indirect impact on the scope of criminal law protection of these values in the Criminal Code of Ukraine, and therefore the existence of such judgments against Ukraine does not directly determine the effectiveness of criminal law provisions.

Key words: private and family life, European Court of Human Rights, criminal law protection, confidential information, personal data, inviolability of the home, secrecy of correspondence, criminal liability, criminal law qualification, criminal offense.

Постановка проблеми. В багатьох публікаціях, присвячених проблематиці охорони сфери приватності людини (особистого та сімейного життя) різними галузями права, як от конституційного, сімейного, інформаційного, цивільного, кримінального, кримінально-процесуального та інших, акцентується на важливій ролі Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у формуванні концепту приватного життя людини, визначенні приватності особи як об'єкта охорони, відмінності та особливості якої визначаються предметом та методом правового регулювання відповідної галузі права. І це цілком логічно, оскільки саме ЄСПЛ визначає певні стандарти тлумачення положень Європейської конвенції з прав людини, яка визначає позитивні та негативні обов'язки держав – її сторін. Вітчизняні науковці, досліджуючи проблематику кримінально-правової охорони поваги до приватного життя людини приходять до висновку, що «наукові розробки у сфері приватності та практика Європейського суду з прав людини доводять недостатню ефективність чинних кримінально-правових норм у сфері захисту недоторканності приватного життя, оскільки їх система та зміст не повною мірою відповідають сучасним умовам розвитку суспільства, загальноприйнятій міжнародній практиці та, власне, системі таємниць приватного життя особи» [1, с. 1]. Важливим висновком є також визнання того факту, що «на національному рівні здійснювана ЄСПЛ інтерпретація конвенційного права людини на повагу до сімейного життя іноді зазнає несприйняття. Це зумовлено передусім специфікою економічного, соціально-політичного й духовно-культурного розвитку європейських країн, а також суперечностями між окремими соціальними інтересами та цінностями» [2, с. 1]. Така ситуація дійсно впливає на визначення меж кримінально-правової охорони недоторканності приватного та сімейного життя людини в окремих країнах, зокрема й в Україні. Тобто включення тієї чи іншої складової (елементу) приватного життя особи в об'єкт кримінально-правової охорони залежить від обсягу його регламентації та охорони іншими галузями права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти забезпечення охорони права на повагу до приватного та сімейного життя людини розглядався фахівцями з теорії права, міжнародного, конституційного, цивільного, інформаційного, кримінального та кримінально-процесуального права та іншими. Тим чи іншим аспектам забезпечення прав людини та невторгання в її приватне і сімейне життя приділяли увагу у працях М.О. Баймуратова, О.В. Гришук, О. П. Горпинюк, І.В. Гловюк, Ю.М. Жмур, С.Я. Лихова, О.В. Капліна, І.Б. Король, Ю.С. Разметаєва, П.М. Рабиновича, А.П. Роне, О.З. Панкевич, І.В. Сосніна, С.В. Шевчука, О.Г. Шило та ін.

Мета статті – з'ясувати яким чином практика ЄСПЛ (правові позиції, підходи до інтерпретації), що формує концепції «поваги до приватного життя» та «поваги до сімейного життя» має впливати на обсяг кримінально-правової охорони цих цінностей в Кримінальному кодексі України, а також чи можуть рішення ЄСПЛ, в яких констатовано наявність порушення ст. 8 Європейської конвенції Україною, визначати ефективність/неефективність застосування кримінально-правових норм як то пропонується визнавати в доктрині кримінального права.

Результати дослідження. Європейська конвенція, як міжнародний договір, згода на обов'язковість якого надана ВР України, є частиною національного законодавства України, оскільки ст. 3 КК України визначає, що КК має ґрунтуватися на загальновизначених принципах і нормах міжнародного права. Утім безпосереднє застосування міжнародно-правових норм при вирішенні питань кримінальної відповідальності за конкретні види злочинної поведінки неможливе, оскільки такі норми не містять санкцій, тобто вказівки на вид та розмір покарання за вчинене кримінальне правопорушення. Тому положення такого характеру мають бути імplementовані у національне кримінальне законодавство України [3, с. 148].

Застосування в Україні практики Європейського суду з прав людини регламентовано ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (далі ЗУ № 3477-IV) [4], згідно з якою суди мають застосовувати при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі Конвенцію) та практику Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ) як джерело права. Відповідно до п. 1 ст. 46 Конвенції та ст. 2 ЗУ № 3477-IV рішення ЄСПЛ є обов'язковими для виконання. Відповідно до ч. 1 ст. 1 ЗУ № 3477-IV рішенням ЄСПЛ є: а) остаточне рішення ЄСПЛ у справі проти України, яким визнано порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;

б) остаточне рішення ЄСПЛ щодо справедливої сатисфакції у справі проти України; в) рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України; г) рішення ЄСПЛ про схвалення умов односторонньої декларації у справі проти України [4].

Способами виконання рішення ЄСПЛ є наступні: 1) виплата стягувачу відшкодування; 2) вжиття державою додаткових заходів індивідуального характеру, спрямованих на усунення конкретного порушення, визначеного в рішенні Європейського суду; 3) вжиття заходів загального характеру, спрямованих на усунення підстави для надходження до Європейського суду аналогічних заяв проти України у майбутньому (ч. 1 ст. 1. ЗУ № 3477-IV). Фактично характер конкретного рішення ЄСПЛ проти України та вказаний в ньому безпосередньо спосіб виконання такого рішення і визначає крім визнання порушення статті 8 Європейської конвенції, наявність певної системної проблеми в виконанні позитивного та негативного обов'язків держави щодо належної охорони та захисту права на приватне (особисте та сімейне) життя в Україні. І проблема ця може існувати в різних сферах правового регулювання забезпечення реалізації такого права особами в державі. І якраз такий спосіб виконання рішення ЄСПЛ проти України як вжиття заходів загального характеру, спрямованих на усунення підстави для надходження до Європейського суду аналогічних заяв проти України у майбутньому (ч. 1 ст. 1. ЗУ № 3477-IV) і спрямований на вдосконалення охорони відповідного права в державі (чи то цивільно-правової, чи то конституційної, кримінальної та іншої).

Сформованість в правових позиціях ЄСПЛ двох основних підходів щодо розуміння «права на повагу до приватного життя особи», що передбачено в ст. 8, а саме як обов'язку держави не втручатися у приватну сферу людини (негативне зобов'язання) та як обов'язку здійснення державою активних дій щодо захисту цього права (позитивне зобов'язання) фактично об'єднує право на невтручання з боку держави в приватне життя людини та право на повагу, яке реалізується через створення дієвих механізмів захисту права приватності як з боку державних органів, так і приватних осіб. Аналіз положень Європейської конвенції прав людини щодо поваги до приватного життя людини та його недоторканності свідчить про те, що в тексті цього документа негативні обов'язки держави в цій сфері окреслені імпліцитно, в той час як критерії оцінки та інтерпретації позитивних обов'язків держави формуються казуїстичною практикою ЄСПЛ [5, с. 147].

В той же час в ст. 17 ЗУ № 3477-IV не міститься вказівка, що розуміти під *застосуванням* при розгляді справ Європейської Конвенції та практики Європейського Суду, не уточнюється механізм такого застосування. Тож актуальним питанням є з'ясування в якій спосіб та в яких межах має *застосовуватися* практика Європейського суду (правові позиції, сформовані автономні поняття тощо) в процесі застосування кримінально-правових норм, зокрема при кримінально-правовій кваліфікації посягань на приватне та сімейне життя особи. Аналіз ст. 18, 19 цього ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» дозволяє визнати з перелічених в них форм застосування практики ЄСПЛ при кримінально-правовій кваліфікації лише таку форму як *посилання* на текст Конвенції та практику (рішення) Суду (ст. 18) в судовому рішенні. На необхідності використання рішень ЄСПЛ в судовій практиці наголошується постійно й констатується, що поширене у суддівському середовищі прагнення оцінювати достатність/недостатність посилань на Конвенцію та практику ЄСПЛ під час прийняття судового рішення може формувати негативну мотивацію робити це формально чи декларативно. Визначення достатності/недостатності посилань українських суддів на ЄСПЛ та практику ЄСПЛ передбачає не лише оцінку обґрунтованості застосування цього джерела права в рішеннях, де такі посилання було зроблено, а й оцінку необхідності таких посилань у тих рішеннях, де вони відсутні [6]. В ході моніторингу судових рішень щодо застосування в Україні положень Європейської Конвенції та практики ЄСПЛ встановлено, що основними способами «текстуального оформлення», фактично *посилання на практику ЄСПЛ*, є наступні: згадування у загальному вигляді (назва/назва та загальне пояснення) – 9,6%; посилання на конкретну статтю (статті) Конвенції без додаткового пояснення – 20,2%; посилання на конкретну статтю (статті) Конвенції та пояснення її значення для розгляду справи 46,5%; посилання на конкретне рішення (одне чи декілька) без пояснення – 3,3%; посилання на конкретне рішення для обґрунтування судового рішення національного суду – 46,8%; використання правових позицій суду без посилання на конкретні рішення – 13,4%; згадування посилання сторін на Конвенцію та практику ЄСПЛ – 3,6%; інший варіант 1,7%¹ [6, с. 17]. Подібна ситуація продукує питання про «необхідність формування в межах національної доктрини застосування практики ЄСПЛ чітких та зрозумілих критеріїв чи процесуальних фільтрів для визначення можливостей і обмежень застосування практики ЄСПЛ. Адже вимога оцінювання правових ситуацій судового розгляду за критеріями дотримання прав людини не може прирівнюватись до обов'язковості відображення цього у тексті рішення» [7, с. 18]. Верховний Суд потребує вироблення правил диференційованого підходу до різних типів рішень ЄСПЛ, оскільки усталеною ознакою національної практики є відсутність розрізнення правової природи і, відповідно, інтерпретаційної сили рішень ЄСПЛ різного типу, що використовуються у якості джерела правової позиції ЄСПЛ [7, с. 21].

Визнаючи той факт, що тлумачення поняття приватного життя в ст. 8 Європейської конвенції не має однозначної та універсальної дефініції, переважно в правових доктринах країн послуговуються судовими прецедентами, в яких дається тлумачення окремих компонентів цього складного і багатопланового

¹ Оскільки в одному рішенні можуть бути кілька різних за формою посилань, сума оцінок перевищує 100 відсотків.

феномена [8, с. 347–427]. В окремих рішеннях ЄСПЛ приводить розуміння права на приватне життя, що базується на європейських стандартах: *походження* [9, с. 293–294], *здоров'я, зовнішній вигляд, стать, сексуальна орієнтація та ідентифікація, право розпоряджатися власним тілом, статевим життям* (справа «Крістіна Гудвін проти Сполученого Королівства» (2002) [10], справа «Краксі проти Італії» (2002) [10], справа «Даджен проти Сполученого Королівства» (1981) [11, с. 382–384]; *право на самоідентифікацію: зміна імені* (Булгаков проти України (Bulgakov v. Ukraine), ухвала щодо прийнятності, заява № 59894/00) (2007) [12], справа «Гарнага проти України (Garnaga v. Ukraine)» (2013) [12]; *громадянство, правовий статус іноземців* (справа «Абдулазіз, Кабалес і Балкандалі» (1985) [10]; *дієздатність, фізична та психічна цілісність і недоторканність особи* (справа «Німець проти Німеччини» (1992), справа «Ботта проти Італії» (1998); «V.C. v. Italy» (2018 р.), «BIBA v. Albania (2024 р.)» [13, с. 37–42]; *позбавлення батьківських прав* (справа «Бронда проти Італії» (1998 р.); *право на здорове довкілля* (справа «Мак-Гінлі та Еган проти Сполученого Королівства» (1998), справа «Кіратос проти Греції» (2003) [10], справа «Геттон та інші проти Сполученого Королівства» (2001) [10]; *право на доступ і захист персональних даних* (справа «Маркс проти Бельгії» (1979) [10], справа «Пантелеєнко проти України (Panteleyenko v. Ukraine)» (2006) [12], Заїченко проти України (№ 2) (Zaichenko v. Ukraine (no. 2)) (2015) [12], справа «Аманн проти Швейцарії» (2000) [11, с. 374]; *право на захист відомостей медичного характеру, особливо щодо відомостей про наявність у людини захворювання на СНІД* (справа «З. проти Фінляндії» (1997) [11, с. 368–370]; *право на повагу до сімейного життя* (справи, що виникають із сімейних правовідносин), *сімейні зв'язки ув'язнених* (справа Родзевілло проти України (Rodzevillo v. Ukraine)) (2016 р.) [12, с. 72–74]; *право на отримання інформації про своє біологічне походження та інформацію про стан здоров'я своїх біологічних батьків* (MITREVSKA v. North Macedonia (№ 20949/21) (2024 р.) [13, с. 33–36]; *статус житла (обшук, огляд житла)* (справа Пантелеєнко проти України (Panteleyenko v. Ukraine) (2006) [12, с. 76–80], *право на недоторканність кореспонденції* (справа «Краксі проти Італії» (2003) [10]; *право на використання комп'ютерного електронного простору* (справа «Пек проти Сполученого Королівства» (2003) та інші.

Зафіксовані в вищезазначених та інших рішеннях ЄСПЛ порушення ст. 8 Європейської конвенції (повага на приватне та сімейне життя) стосувалися неналежного виконання державою позитивних або негативних обов'язків щодо запровадження дієвого механізму забезпечення реалізації цього права. Зокрема визнано, що такі порушення полягали в: неналежних законодавчих гарантіях від свавілля та зловживань у межах здійснення заходів негласного спостереження, зберігання та доступу до комунікаційних даних і відсутності належного судового контролю; відсутності судового контролю за негласними слідчими заходами щодо осіб, які не є стороною кримінального провадження; неефективності досудового розслідування; неможливості особи отримати певну життєво важливу для неї інформацію (своє біологічне походження та про стан здоров'я своїх біологічних батьків, інформацію про результати тестування на ВІЛ та інше); неспроможності національних судів належним чином визначити місце проживання дитини тощо. В таких остаточних рішеннях проти України, якими визнано порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод здебільшого приймалося рішення щодо справедливої сатисфакції у справі проти України, способом виконання яких була виплата стягувачу відшкодування.

Враховуючи ж рішення ЄСПЛ щодо тлумачення поняття приватного та сімейного життя та визнаних форми чи способів порушення ст. 8 Європейської конвенції в судовій практиці, зокрема й в процесі кримінально-правової оцінки посягань на приватне та сімейне життя особи варто зважати, що ЄСПЛ «... не є судом четвертої інстанції. Він має лише обмежені повноваження щодо перевірки дотримання національного законодавства, оскільки тлумачення та застосування національного законодавства покладено насамперед на національні органи влади, зокрема суди. До функцій Суду не входить розгляд помилок у питаннях факту або права, як стверджувалося, допущених національним судом, або заміна оцінки національних судів чи інших національних органів влади власною оцінкою, якщо тільки вони не порушили захищені Конвенцією права та свободи, та тією мірою, якою вони це зробили. Іншими словами, Суд не ставить під сумнів оцінку національних органів влади за відсутності «чітких доказів свавілля» [14].

На предмет посилання на практику ЄСПЛ при кримінально-правовій оцінці діянь, передбачених ст. 162, 163, 182 КК України було проаналізовано більше 50 вироків. Зокрема, в 30 проаналізованих вироків, постановлених в кримінальних провадженнях за ч. 1 та ч. 2 ст. 162 КК в 2023–2024 роках, відсутні посилання на рішення ЄСПЛ. В 16 вироків суди посилалися на ст. 30 Конституції України, яка гарантує недоторканність житла, в 5 з них згадувалося, що недоторканність житла гарантується також Міжнародним пактом про права людини, Європейською конвенцією та Загальною декларацією прав людини. Подібна тенденція характерна і для судових рішень в провадженнях за ст. 163 КК та ст. 182 КК України. Переважно суди в обґрунтуванні кваліфікації посилаються на відповідні статті Конституції України та галузеве законодавство, як от ЗУ «Про захист персональних даних» та ЗУ «Про інформацію» тощо.

Посилання на окремі рішення ЄСПЛ в цій категорії кримінальних проваджень використовувалося здебільшого не для обґрунтування кримінально-правової кваліфікації, а в контексті оцінки доказів, застосування доктрини «плодів отруєного дерева» або презумпції невинуватості особи (ч. 2 ст. 6 Конвенції про

захист прав людини і основоположних свобод), чи обґрунтування пропорційності призначеного покарання тяжкості правопорушення.

Таким чином певні рішення ЄСПЛ та висловлені в них позиції в більшій мірі визначають системну проблему неналежного регулювання певного питання на державному рівні на рівні, в першу чергу, регуляторного законодавства. І саме це може позначитися на визначенні меж кримінально-правової охорони та елементів приватного (особистого та сімейного життя особи), включених в таку охорону. Так, приміром в ст. 23 ЗУ «Про інформацію» 1992 року в інформацію про особу визнавалася – це сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про особу. Основними даними про особу (персональними даними) визнавалися наступні: національність, освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження. Та заборонялося збирання відомостей про особу без її попередньої згоди, за винятком випадків, передбачених законом. Конституційний суд України в своєму рішенні від 30 жовтня 1997 року надав своє офіційне тлумачення цієї статті зазначивши, що це положення треба розуміти як таке, що забороняє не лише збирання, а й зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її попередньої згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту, прав та свобод людини. Суд також уточнив, що до конфіденційної інформації, зокрема, належать свідчення про особу (освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, дата і місце народження, майновий стан та інші персональні дані). Суд також зауважив, що національним законодавством не повністю визначено режим збирання, зберігання, використання та поширення інформації, зокрема щодо психічного стану людини, її примусового огляду та лікування, а отже, не створено процедуру захисту прав особи від протизаконного втручання в її особисте життя психіатричних служб [14]. Пізніше в ЗУ «Про інформацію» внесено зміни [15] і наразі питання поведження з конфіденційною інформацією визначені в ст. 11, яка передбачає, що «Не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини. До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження. Відповідні зміни щодо розширення кола заборонених діянь з конфіденційною інформацією були внесені і до ст. 182 КК України [16], і на сьогодні криміналізовано незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації. Звертає увагу той факт, що тлумачення конфіденційної інформації (її елементів), надане КСУ в згаданому рішенні та поняття конфіденційної інформації, визначене в ст. 11 ЗУ «Про інформацію» різняться, адже по закону до такої інформації не відносяться відомості про майновий стан особи, а також криміналізація знищення конфіденційної інформації, хоча така форма поведження з конфіденційною інформацією не вказана в ст. 11 ЗУ «Про інформацію», відтак в кримінально-правовій науці висловлені пропозиції декриміналізувати такі дії. Важливість всебічного нормативного врегулювання поведження з конфіденційною інформацією (персональними даними особи) на рівні закону безпосередньо пов'язана з визначенням чітких підстав та меж криміналізації суспільно-небезпечних діянь, що порушують суспільні відносини в сфері захисту персональних даних особи та є грубим втручанням в приватне (особисте) життя людини. Таким чином, забезпечення реалізації та виконання негативних та позитивних обов'язків держави щодо дотримання ст. 8 Європейської конвенції виступає вагомим фактором соціальної обумовленості кримінально-правової охорони поваги до приватного та сімейного життя людини в контексті [5, с. 148].

Висновки. Отже рішення ЄСПЛ в яких сформовані правові позиції тлумачення положень ст. 8 Європейської конвенції, що в сукупності визначають концепти «поваги до приватного життя» та «поваги до сімейного життя» впливає на обсяг кримінально-правової охорони цих цінностей в Кримінальному кодексі України опосередковано, відтак наявність таких рішень проти України не визначає безпосередньо ефективність кримінально-правових норм. Розглядаючи прийнятність скарг та констатує порушення ст. 8 Європейської конвенції ЄСПЛ послуговується трискладовим тестом «на пропорційність»: а) чи передбачене законом втручання у приватне життя людини; б) чи має воно законну мету; в) чи є воно необхідним у демократичному суспільстві. Таким чином насамперед, в державі має бути сформована стабільна й чітка нормативно-правова база, де було би визначено законні підстави втручання в сферу приватності, суб'єкти такого втручання та їх повноваження, які би не допускали розширеного тлумачення та встановлено види юридичної відповідальності за таке втручання як суб'єктами владних повноважень, такі і третіми особами.

Тому кримінально-правова політика держави в частині криміналізації посягань на приватне та сімейне життя особи обумовлена станом визначення та унормування в регуляторному законодавстві позитивного та негативного обов'язку держави щодо забезпечення реалізації цього права. І таке унормування має закласти правовий механізм дотримання балансу між інтересами особи щодо її права на приватність та інтересами суспільства в різних сферах (в першу чергу, це стосується співвідношення конституційних прав та гарантій їх захисту від втручання як держави, так і інших осіб, чітка регламентація способів реалізації елементів права на приватне та сімейне життя в галузевому законодавстві (конфіденційна інформація, захист персональних даних, недоторканність житла та таємниці кореспонденції тощо).

Список використаних джерел:

1. Король І.Б. Охорона недоторканності приватного життя: кримінально-правові та кримінологічні аспекти. Автореф. дис. канд. юрид. наук. 12.00.08. Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2015. 20 с.
2. Слабан М. М. Правові позиції Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до сімейного життя (загальнотеоретичний аспект). Автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень. – Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2017. 18 с.
3. Фесенко Є.В. Джерела кримінального права. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Том 17 : Кримінальне право / редкол.: В.Я. Тацій (голова), В.І. Борисов (заст. голови) та ін. ; Нац.акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2017. С. 147–148.
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2006, № 30, ст. 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
5. Стоматов Е.Г. Стоматов Е.Г. Кримінально-правова охорона приватного життя людини в контексті негативного та позитивного обов'язку держави. *Науковий вісник Ужгородського державного університету. Серія ПРАВО*. 2024. Випуск 83: частина 3. С. 140–150.
6. Буроменський М.В., Сердюк О.В. Аналітичний звіт за результатами моніторингу судових рішень щодо застосування в Україні положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини (2015–2017 роки). 2018. 57 с. URL: <https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/Report%20on%20monitoring%20judgements.cleaned.pdf>
7. Звіт за результатами громадського моніторингу застосування Верховним Судом практики Європейського суду з прав людини. Громадська організація «Інститут прикладних гуманітарних досліджень»: Я. Белих, О. Сердюк, М. Буроменський, В. Лутковська, О. Смірнова, С. Сиротенко. Харків, 2019. 59 с.
8. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / ред. О. Л. Жуковська; Спілка адвокатів України; Рада Європи; Міжнар. центр з юрид. захисту прав людини. – К. ВІПОЛ, 2004. 960 с.
9. М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі Європейське право у галузі прав людини. Джерела і практика застосування: Пер. з англ. / Е. Бредлі., М. Дженіс, Р. Кей. К.: АртЕк, 1997. 624 с.
10. Європейський Суд з прав людини. Український портал практики Європейського суду з прав людини. URL: <http://eurocourt.in.ua/GetArticlesByCategory.asp>
11. Шевчук С. Судовий захист прав людини: практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук. Вид. 2-е, випр., доп. – К.: Реферат. 2007. 848 с.
12. Право на повагу до приватного і сімейного життя: ключові рішення ЄСПЛ щодо України. Укладачі: Фулей Т. І., Кучів О. М. 136 с.
13. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (травень 2024 року) / Відп. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2024. 70 с.
14. Справа «М.К. проти України» (Заява № 24867/13). Остаточне рішення від 15 вересня 2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i18#Text
15. Рішення Конституційного суду України від 30 жовтня 1997 року у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та статті 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа К.Г. Устименка). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-97#Text>
16. Про внесення змін до Закону України «Про інформацію»: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 32, ст. 313. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2938-17#Text>
17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про захист персональних даних: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, N 50, ст. 549. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3454-17#Text>